

УДК 330.341.1

С.А. Бондаренко
кандидат економічних наук,
докторант, старший науковий співробітник
відділу економічного регулювання природокористування,
Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України

Інноваційна система Одеської області та її роль у розвитку виноробних підприємств регіону

У статті подано сучасне розуміння регіональної інноваційної системи, встановлено основні вимоги до неї, доведено необхідність функціональної, управлінської та виконавчої підтримки цією системою інноваційного розвитку промислових підприємств. Оцінено стан регіональної інноваційної системи Одеської області та аргументовано її нездатність підтримати належний інноваційний розвиток промислових підприємств, у тому числі, підприємств виноробної галузі. Проаналізовано стан розвитку виноробної промисловості та обґрунтовано необхідність дієвих заходів з боку держави з метою забезпечення ефективного інноваційного розвитку її суб'єктів.

Ключові слова: регіональна інноваційна система, інновації, інноваційний розвиток, промислові підприємства, виноробна галузь.

С.А. Бондаренко
кандидат экономических наук,
докторант, старший научный сотрудник
отдела экономического регулирования природопользования,
Институт проблем рынка и экономико-
экологических исследований НАН Украины

Инновационная система Одесской области и ее роль в развитии винодельческих предприятий региона

В статье представлено современное понимание региональной инновационной системы, установлены основные требования к ней, доказана необходимость функциональной, управленческой и исполнительной поддержки этой системы инновационного развития промышленных предприятий. Оценено состояние региональной инновационной системы Одесской области и аргументирована ее неспособность поддерживать надлежащее инновационное развитие промышленных предприятий, в том числе, предприятий винодельческой отрасли. Проанализировано состояние развития винодельческой промышленности и обоснована необходимость действенных мер со стороны государства с целью обеспечения эффективного инновационного развития ее субъектов.

Ключевые слова: региональная инновационная система, инновации, инновационное развитие, промышленные предприятия, винодельческая отрасль.

S.A.Bondarenko
*PhD, Associate Professor,
Senior Researcher, Department of Nature
Economic Regulation of Institute of Market
Problems and Economic & Ecological
Research of the NASU*

The innovative system of Odessa region and its role in the development of wineries in the region

In the article the modern understanding of regional innovation systems was given and the basic requirements were set for it, the necessity of functional, administrative and executive support of this system of innovative development of industrial enterprises was proved. The state of regional innovation system of Odessa region was evaluated and its inability to maintain proper innovative development of industrial enterprises, including enterprises of wine industry was argued. The state of the wine industry was analyzed and the necessity of effective measures by the state to ensure the effective innovative development of its subjects was substantiated.

Постановка проблеми

Для України на сьогодні важливим є формування взаємоузгодженої промислової, технологічної та інноваційної політики з урахуванням потреб розвитку внутрішнього і зовнішніх ринків. Адже старий індустріальний потенціал уже вичерпано, новий інноваційний – ще не сформовано. Тому наразі особливої актуальності набувають заходи, здатні запустити процеси, що сприятимуть нарощуванню інноваційного потенціалу, створюватимуть механізми інноваційного розвитку, поступово переводячи економіку країни на інноваційну основу.

Особливо це актуально для виноробних підприємств харчової промисловості, оскільки, у зв'язку з втратою Україною територій АР Крим, де знаходилась левова частка виноградників і найбільші виробники вітчизняного вина, які мали свої виробничі потужності, відомі торгові марки та забезпечували майже 60% усієї готової продукції, виноградарсько-виноробна галузь потребує особливої уваги з боку держави.

Оскільки, основним виноробним регіоном в Україні залишився Одеський [1], то без цільових державних програм його підтримки вивести виноградарство та виноробство на рівень успішної повноцінної галузі економіки неможливо. Разом з тим, не в повній мірі розроблено положення з удосконалення механізму взаємодії учасників інноваційної діяльності в рамках нині сформованої інноваційної системи на всіх рівнях, а наявні методичні та науково-практичні результати і рекомендації не відповідають умовам функціонування і розвитку виноробної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Концепція регіональної інноваційної системи (PIC) (regional innovation system) народилася на початку 1990-х років і стала розглядатися в якості зручного аналітичного інструменту для підвищення ступеня розуміння інноваційних процесів на рівні регіональної економіки, як це показано в роботах Б. Ашейма [2], А. Ісаксен [2], і А. Венєбла [3]. Популярність концепції PIC також пов'язана з підвищенням ролі територіально ідентифікованих кластерів промислового розвитку і визнання їх значимості для інноваційного розвитку регіону.

Серед українських дослідників, що ґрунтовно займаються проблемами становлення та розвитку РІС, слід відзначити Л. Федулову [4], яка пропонує визначати РІС як сукупність організаційних, структурних і функціональних компонентів (інституцій), задіяних у процесі створення та застосування наукових знань і технологій, що визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови інноваційного процесу в межах регіону, забезпечують розвиток інноваційної діяльності. Вітчизняні дослідники, А. Поручник [5] та І. Брикова [5] пропонують визначати РІС як сукупність приватних фірм, державних компаній, громадських організацій, органів влади та центрів створення нових знань і їх подальшої дифузії (таких, як університети, дослідницькі інститути, експериментальні лабораторії, агенції інноваційного розвитку тощо), які поєднані між собою специфічними партнерськими відносинами, що сприяють інтенсифікації інноваційної діяльності та, як наслідок, підвищенню рівня конкурентоспроможності регіону. Особливий акцент автори роблять на необхідності створення в регіоні ефективного механізму фінансування та наступної комерціалізації результатів інноваційної діяльності.

Пошуку шляхів ефективного розвитку харчової промисловості України, їх інвестиційно-інноваційному розвитку присвячено роботи багатьох учених-економістів, зокрема Л.В. Дейнеки [6], Д.Ф. Крисанова [7], Т.Л. Мостенської [8], М.П. Сичевського [9], П.П. Саблука [10] та інших.

Основні аспекти розвитку та адаптації механізмів господарювання, перспективи стабілізації та розвитку промислового виноградарсько-виноробного підкомплексу України розглядалися ученими-економістами як Б.В. Буркинський [11], І.Г. Матчина [12], О.Ю. Гаркуша [13]. У той же час, теоретичні та методологічні засади оцінки впливу РІС на забезпечення інноваційної спрямованості розвитку виноробних підприємств харчової промисловості в науковій літературі висвітлено не достатньо.

Аналіз наукових робіт вказаних авторів свідчить про відсутність єдиного підходу до проблематики оцінки впливу РІС, як передумови формування моделі інноваційному розвитку виноробних підприємств харчової промисловості.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Інноваційному розвитку галузі повинна сприяти розвинена РІС. Особливої актуальності набуває розробка і адаптація до специфіки регіонів інституціональних засад управління та забезпечення інноваційного розвитку в умовах децентралізації влади в Україні, яка повинна супроводжуватися певною адаптацією організаційно-економічних механізмів і формуванням на їхній основі інструментарію, що безпосередньо спрямований на підвищення ефективності процесу інноваційного розвитку.

Актуальність цієї роботи полягає у виділенні основних недоліків інноваційної системи Одеського регіону, обґрунтуванні пропозицій з підвищення рівня сприяння РІС Одеської області інноваційному розвитку виноробних підприємств харчової промисловості регіону.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження особливостей і рівня сформованості РІС Одеської області як передумови інноваційному розвитку виноробних підприємств харчової промисловості та рівень сприяння цьому процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Практика успішних економік світу свідчить, що найбільш результативно процес інноваційного розвитку реалізується в рамках створення та функціонування інноваційної системи. На думку автора, інноваційна система – це складна, від-

крити, динамічна модель інноваційної діяльності, що поєднує в просторі і в часі сукупність елементів, відображає характер і напрями їх взаємовідносин у процесі досягнення поставлених цілей усіма учасниками.

Сутність інноваційної системи полягає в гармонійному просторово-часовому об'єднанні певної сукупності елементів інноваційної діяльності, з урахуванням їх мікро- і макрооточення для розроблення та реалізації інноваційних проектів і програм з метою досягнення сукупного ефекту і якісної зміни економічної діяльності. Зміст інноваційної системи визначається комплексом інноваційних бізнес-процесів, спрямованих на задоволення запитів і потреб у нововведеннях, націлених на отримання та постійний приріст прибутку, а також їх функціональної, управлінської та виконавчої підтримки і необхідним методичним, ресурсним, нормативним, інформаційним і допоміжним забезпеченням. Принципами інноваційної системи будь-якого рівня є її комплексний характер, відкритість, активність, організованість, результативність.

Виділяють такі рівні інноваційної системи [14]: глобальна, загальносвітова, міжнародна, національна, регіональна, галузева, виробничого комплексу, підприємства. Ці системи мають риси типової інноваційної системи, яка, на думку автора, включає функціональний, процесний і виконавчий блоки (рис.). Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» термін «національна інноваційна система» (далі – НІС) трактується як «сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу» [15].

Варто зазначити, що цей документ чітко згрупував елементи НІС в окремі підсистеми: державного регулювання, освіти, генерації знань, інноваційної інфраструктури, виробництва.

Окремі елементи НІС в Україні на цьому етапі вже існують [4]:

- функціонує мережа державних наукових центрів;
- з'явилися інноваційно-технологічні центри і розпочата робота з організації інноваційно-промислових комплексів у регіонах із розвиненим науково-технічним потенціалом;

Рис. Складові інноваційної системи

Джерело: розроблено автором на основі [14]

- формуються центри науки і високих технологій за стратегічними науково-технічними напрямками;
- організовано систему підготовки менеджерів;
- розгортаються інформаційні мережі і бази даних.

Виходячи з основних положень концепції інноваційної системи, з метою функціональності, регіональна інноваційна система (далі – РІС) повинна відповідати таким характеристикам [4; 5; 14]:

- системність у виявленні характеру явища;
- масштабність (менший масштаб, але більш високий рівень конкретності порівняно з національною інноваційною системою);
- мережний принцип побудови і розвитку, що передбачає інтеграцію учасників регіональної інноваційної системи до різного роду мереж, при цьому соціальні відносини відіграють значну роль;
- основні процеси функціонування і розвитку регіональної інноваційної системи, пов'язані з економікою знань;
- унікальність і специфіка регіону, яка визначається характером взаємодії різнорідних елементів системи: підприємств, регіональної влади, освітніх установ, наукових організацій, громадських організацій, а також норми та цінності населення цієї території;
- залежність інноваційної діяльності від доступності, якості та вартості в рамках конкретного регіону необхідних ресурсів, таких як наявність розвинутого і спеціалізованого ринку праці, доступність спеціалізованих контакторів і поставальників, джерел нових знань і так званих ефектів переливу (spillover effect), місцевих традицій підприємництва та співпраці, підтримуючих агентств і організацій, розвиненість ринків збуту тощо;
- можливість високого рівня інноваційної активності в умовах географічної концентрації інноваційно активних підприємств (організацій) та їх територіальної близькості один до одного. Ці умови сприяють виникненню так званих кластерів або промислових районів (industrial districts), які характеризуються наявністю груп підприємств (організацій), що працюють в одній або близьких галузях і перебувають у тісній взаємодії один з одним, а також з організаціями та інституціями, що створюють інноваційні ресурси загального користування;
- наявність регіональної спеціалізації, яка визначається територіальною специфікою, що залежить від: 1) стимулюючого впливу інституціонального режиму; 2) наявності необхідних інноваційних здібностей і ресурсів; 3) розвиненості ринків збуту; 4) норм і форм міжорганізаційної координації інноваційної діяльності, що склалися в регіоні.

РІС охоплює три рівні [4; 5; 16]:

1. Рамкові умови, які можна розділити на три складові:

- інфраструктура та ресурси, до яких входить якість і стан транспортної системи, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у регіоні, природні ресурси та особливості регіону;
- структурна складова, яка характеризує законодавчу базу, регіональну політику, промислову політику тощо;
- надструктурна складова, яка характеризує рівень та особливості культурного розвитку, звичаї, традиції та правила поведінки в регіоні.

2. Ресурси для здійснення інновацій, до яких відносяться професійні навички, знання та технології, а також капітал, які необхідні для здійснення інноваційної діяльності.

3. Інституції, або інституційний рівень, тобто рівень, на якому відбувається

взаємодія між активним суб'єктами регіональної інноваційної системи, а саме: фірми (підприємства), регіональні агенції підтримки інноваційної діяльності та інші посередники, освітні та науково-дослідні установи, фінансові посередники та ланцюжки поставок.

Відповідно до мети цього дослідження розглянемо стан виноробної галузі в Одеській області (табл. 1) за період з 2008 по 2014 роки. Як бачимо з аналізу даних таблиці 1, для виноробної галузі України ситуація різко змінилася вже у 2014 р. після втрати АР Крим.

Таблиця 1

**Динаміка основних показників розвитку виноробної галузі
в Україні та Одеській області за 2008-2014 роки**

Показники	Роки						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Площа виноградників, тис. га, в Україні	71,0	71,0	67,6	69,0	67,9	67,1	44,2
Площа виноградників, тис. га, в Одеській області / % до показника по Україні	55,1/77,6	40,3/56,8	30,2/44,7	30,3/43,9	28,0/41,2	29,4/43,8	29,1/65,8
Урожайність, ц/га, в Україні	50,9	66,0	60,3	75,6	67,2	85,8	98,6
Урожайність, ц/га, в Одеській області	51,1/100,4	68,0/103,1	62,5/103,6	77,9/103,1	72,9/108,5	90,1/105,0	95,8/97,2
Валовий збір винограду, тис. т, в Україні	415,2	468,7	407,9	521,8	456,0	575,4	435,6
Валовий збір винограду, тис. т, в Одеській області	154,2/ 37,1	206,1/44,0	175,1/42,9	229,1/43,9	212,3/46,6	256,6/44,6	263,7/60,5
Виробництво виноматеріалів, млн дол., в Україні	26,6	31,1	30,7	25,1	23,0	28,3	15,1
Виробництво виноматеріалів, млн дол., в Одеській області	8,1/30,5	13,8/44,4	13,5/44,0	8,9/35,5	9,8/42,6	12,6/44,5	9,1/60,3

Джерело: розроблено автором на основі [1; 17]

На Одеську область тепер припадає 65,8% загальної площі виноградників України, 60,5% валового збору винограду, 60,3% виробництва виноматеріалів, до цього – близько 40%. Як показує аналіз, урожайність завжди була вищою в Одеській області (лише у 2014 р. стала нижча загальнонаціональної на 2,8%). Зрозуміло, що без лояльних державних програм підтримки вивести виноградарство та виноробство на рівень успішної повноцінної галузі економіки неможливо.

Для того щоб зробити висновки про рівень інноваційної діяльності в Одеській області, необхідно розглянути в першу чергу інноваційну активність її промис-

лових підприємств, які є найбільш інноваційно активними та змотивованими до впровадження інновацій (табл. 2). Як видно з аналізу даних таблиці 2, найбільший відсоток упровадження інноваційних технологій на підприємствах Одеської області спостерігався у 2012 р. (14%). Цей показник постійно знижувався і у 2014 р. становив 9,8%.

Таблиця 2

**Інноваційна активність промислових підприємств Одеської області
та впровадження інновацій за період 2000-2014 років**

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	4,8	3,3	0,7
2008	11,4	9,8	1,3
2009	14,2	10,0	0,5
2010	15,7	12,9	0,8
2011	20,6	12,8	2,2
2012	22,3	14,0	3,6
2013	17,6	11,3	3,6
2014	16,8	9,8	2,4

Джерело: скомпоновано автором на основі [17]

Отже, дані таблиці свідчать, що динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах Одеської області має нестійкий характер. Протягом досліджуваного періоду обсяг упровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах області значно перевищував обсяг упровадження нових технологічних процесів. Частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів (максимально – 83,3% – у 2013 р., значно менше – 36,7% – у 2014 р.) перевищувала частку нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції (8,5% – у 2014 р.). Основні витрати в інноваційній сфері пов'язані з придбанням машин та обладнання, проведенню досліджень відводиться менше уваги (табл. 3). У 2014 р. витрати на придбання машин та обладнання становили 99,3% їх загального обсягу, при цьому на дослідження, розробки та на придбання нових технологій – зовсім мізерні частки. Щодо видів економічної діяльності, то протягом 2012–2014 рр. найвища частка інноваційних підприємств регіону притаманна підприємствам переробної промисловості (20,3%), з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (18,6%), а також інформації та телекомунікацій (16,3%) [1; 17].

Першочерговими проблемами розвитку інноваційної діяльності в Україні є недостатність фінансування, неспроможність держави підтримувати ці процеси. У таблиці 4 розглянуто основні джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України та Одеської області. У загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності на промислових підприємствах України підприємствам Одеської області відводиться незначний відсоток (2,0% – у 2010 р., 1,2% – у 2011 р., найбільше значення – 13% – у 2012 р., найменше значення – 0,9% – у 2013 р., 4,2% – у 2014 р.). Аналіз показує, що фінансування інноваційної діяльності промислові підприємства Одеського регіону здійснювали переважно за їхні власні кошти (68,5% – у 2010 р., 85,6% – у 2011 р., найменше значення

Таблиця 3

**Витрати інноваційної діяльності промислових підприємств
Одеської області за період 2000-2014 років**

Роки	Загальна сума витрат		У тому числі за напрямками													
			дослідження і розробки ¹		у тому числі				придбання нових технологій ²		підготовка виробництва для впровадження інновацій ³		придбання машин та обладнання, пов'язаних з упровадженням інновацій ⁴		інші витрати	
					внутрішні НДР		зовнішні НДР									
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2000	3,1	100	1,4	45,2	X		X		—		0,3	9,7	1,2	38,7	0,2	6,5
2008	272,5	100	22,6	8,3	12,8	4,7	9,9	3,6	—		X		246,5	90,5	3,3	1,2
2009	189,7	100	11,6	6,1	9,7	5,1	1,9	1,0	0,2	0,1	X		176,9	93,3	1,0	0,5
2010	157,0	100	2,4	1,6	2,3	1,5	0,1	0,1	0,7	0,4	X		148,8	94,8	5,1	3,2
2011	172,5	100	4,4	2,6	4,3	2,5	0,1	0,1	0,03	0,0	X		166,7	96,6	1,3	0,8
2012	1497,4	100	26,3	1,8	4,6	0,3	21,7	1,4	1,6	0,1	X		1460,5	97,5	8,9	0,6
2013	91,0	100	4,4	4,8	4,0	4,4	0,4	0,4	0,02	0,0	X		85,5	93,9	1,2	1,3
2014	323,9	100	1,0	0,3	0,7	0,2	0,3	0,1	0,002	0,0	X		321,5	99,3	1,5	0,4

¹ З 2007 р. сума внутрішніх та зовнішніх НДР.

² З 2007 р. придбання інших зовнішніх знань.

³ З 2007 р. показник віднесено до інших витрат.

⁴ З 2007 р. придбання машин, обладнання та програмного забезпечення

Джерело: розроблено автором на основі [17]

– 9,1% – у 2012 р., найбільше значення – 96,9% – у 2013 р.), тільки у 2012 р. відбулося значне фінансування іноземними інвесторами на суму 600,0 млн грн і за рахунок кредитів на суму 757,1 млн гривень. Інші джерела фінансування (кошти держбюджету, місцевих бюджетів, інші кошти) є дуже незначними.

Аналіз показав, що на сьогодні промислові підприємства Одеської області не зацікавлені в упровадженні інновацій. Існуюча РІС жодним чином не сприяє активізації інноваційної політики промислових підприємств.

Елементи інфраструктури РІС, на перший погляд, створено, однак їх існування не впливає на ефективність інноваційних процесів у промисловому секторі регіону. За інформацією Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва станом на 1 січня 2014 р., в Одеській області діють 31 бізнес-центр, 4 бізнес-інкубатори, технопарків досі не створено, 7 лізингових центрів, 26 небанківських фінансово-кредитних установ, 10 фондів підтримки підприємництва, 12 інвестиційних та 10 інноваційних фондів і компаній, 37 інформаційно-консультативних установ. Однак відсутність або недієвість механізмів взаємодії учасників РІС веде до зниження ефективності інвестиційних процесів, до зменшення промислових підприємств-інноваторів.

Таким чином, встановлено недосконале інституційне забезпечення процесу інноваційного розвитку промислових підприємств, у тому числі виноробних, за

Таблиця 4

**Джерела фінансування інноваційної діяльності
промислових підприємств України за 2010-2014 роки**

Показники, млн грн	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Загальна сума витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств України, млн грн / %	8045,5/100	14333,9/100	11480,6/100	9562,6/100	7695,9/100
по Одеській області / % заг. обсягу по Україні	157,0/2,0	172,5/1,2	1497,4/13,0	91,1/0,9	323,9/4,2
з них: за рахунок власних коштів, млн грн. / %	4775,2/59,4	7585,6/52,9	7335,9/63,9	6973,4/72,9	6540,3/85,0
по Одеській області	107,5/68,5	147,5/85,6	135,9/9,1	88,3/96,9	320,6/98,9
з державного бюджету, млн грн / %	87,0/1,1	149,2/1,0	224,3/2,0	24,7/0,3	344,1/4,5
по Одеській області	2,1/1,3	-	-	-	-
з місцевих бюджетів	5,7/0,1	12,3/0,1	17,6/0,1	157,7/1,6	-
по Одеській області	1,0/0,6	0,2/0,1	0,6/0,0	1,5/1,6	-
за рахунок коштів поза-бюджетних фондів	-	-	0,02/0,0	2,1/0,0	-
по Одеській області	-	-	-	-	-
за рахунок коштів вітчизняних інвесторів	31,0/0,4	45,4/0,3	154,5/1,3	123,7/1,3	-
по Одеській області	-	-	-	-	-
за рахунок коштів іноземних інвесторів	2411,4	56,9	994,8/8,7	1253,2/13,1	138,7/1,8
по Одеській області	42,9/27,3	-	600,0/40,1	-	-
за рахунок кредитів	-	-	2407,8/21,0	630,2/6,6	-
по Одеській області	3,5/2,2	24,7/14,3	757,1/50,6	1,2/1,3	-
інші джерел, млн грн / %	735,2/9,0	6484,6/45,3	345,8/3,0	397,6/4,2	672,8/8,7
по Одеській області	-	-	3,7/0,2	-	3,3/1,1

Джерело: розроблено автором на основі [1; 17]

рівнями управління та слабкий розвиток інноваційної інфраструктури в Одеському регіоні. Це є наслідком відсутності функціональної, управлінської та виконавчої підтримки підприємств регіональною інноваційною системою.

Разом з тим, у Державній стратегії регіонального розвитку до 2020 року серед стратегічних завдань державної регіональної політики визнано, зокрема підвищення конкурентоспроможності регіонів за рахунок стимулювання інноваційної спрямованості розвитку підприємництва, венчурного бізнесу, запровадження ефективного механізму правової, фінансової, організаційної, кадрової та освітньої підтримки перспективних інноваційних проектів [18]. Однак конкретні механізми, на жаль, відсутні.

Виноробна галузь, як одна з промислових галузей, не вирізняється високим рівнем інноваційності. Тому регуляторний вплив на рівні РІС на розвиток виноградарства та виноробства слід зосереджувати на умовах і поведінці підприємств галузі та прямо або опосередковано впливати на ефективність їхніх бізнес-процесів.

Одним із інструментів управління соціально-економічним розвитком регіонів є програмно-цільовий підхід до планування та управління, перевага якого – можливості значної концентрації ресурсів для програмного вирішення пріоритетних завдань розвитку регіону. Пропонується впровадження цільових інноваційно спрямованих державних програм підтримки виноградарства та виноробства на рівні регіону.

Отже, рівень інноваційної активності промислових підприємств значною мірою залежить від ефективності РІС, а саме: наявності розвинуеного механізму трансферу технологій, ефективної інноваційної інфраструктури, інституціональної структури, а також встановлення неформальних партнерських взаємовідносин між економічними суб'єктами, що сприяє дифузії та розповсюдженню нових знань. Таким чином, саме розвиток РІС як потужного каталізатора локальної інноваційної діяльності виступає необхідною передумовою підвищення інноваційної активності промислових підприємств регіону в умовах формування економіки знань.

Висновки

Проведеним дослідженням встановлено, що для РІС Одеської області характерна неузгодженість взаємодії учасників інноваційної діяльності, які повинні бути залучені в процеси створення, поширення і використання нових знань з метою освоєння різного роду інновацій на території регіону. Основним завданням стає інституційне забезпечення вказаного процесу за рівнями управління та розвитку інноваційної інфраструктури. У структурі витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств Одеської області домінують витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, що свідчить про бажання підприємств спрямовувати кошти на технічне переоснащення виробництва. Ці витрати досягають критичного рівня в 60,8% у 2014 році. Структура витрат за напрямками інноваційної діяльності є неефективною, оскільки має низьку питому вагу витрат на дослідження і розробки. Це є наслідком відсутності функціональної, управлінської та виконавчої підтримки підприємств РІС.

Повільна інноваційно-технологічна модернізація підприємств промисловості України є наслідком неефективної структури фінансування інноваційної діяльності. Основним джерелом інноваційного розвитку промислових підприємств Одеської області залишаються власні кошти підприємств, частка яких становила близько 90% (у 2005 р. – 69,5%). Промисловість гостро потребує підтримки з боку держави.

Особливої уваги з її боку потребує також виноградарсько-виноробний підкомплекс, оскільки лівова його частка після 2014 р. припадає на Одеську область. Аналіз показав відсутність такої уваги й участі, що може призвести до повного знищення галузі в умовах підвищення конкуренції.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Asheim, B., Isaksen, A., Nauwelaers, C. and F. Tödtling (2003), Regional innovation policy for small/medium enterprises, Cheltenham, UK and Lyme, US : Edward Elgar.
3. Venables, A. J. (2003), "Buzz: The Economic Force of the City," Paper presented at the DRUID Summer Conference 2003 on "Creating, sharing and transferring knowledge: the role of geography, institutions and organizations," Elsinore, Denmark.
4. Регіональні інноваційні системи : ідентифікація, оцінка, інститути та інструменти розвитку / науково-аналітична доповідь ; за ред. Л. І. Федулової. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2012. – 157 с.
5. Поручник А. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А. Поручник, І. Брикова // Вісник Київського національного економічного університету, 2006. – С. 134-173.

6. Дейнеко Л. В. Харчова промисловість України : ефективність використання виробничих ресурсів і кадрового потенціалу / Л. В. Дейнеко, Е. І. Шелудько / НАН України, Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2013. – 120 с.

7. Крисанов Д. Ф. Інноваційний потенціал переробно-харчових підприємств : оцінювання та реалізація / Д. Ф. Крисанов, Л. Д. Водянка // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 2. – С. 84-105.

8. Мостенська Т. Л. Стратегічний аналіз виноробних підприємств : орієнтири та конкурентна позиція / Т. Л. Мостенська, В. М. Марченко, В. О. Новак, Ю. В. Печериця, Г. С. Гуріна. Монографія. – К. : Кондор-Видавництво, 2012. – 306 с.

9. Сичевський М. П. Наукове обґрунтування стратегії розвитку агропродовольчого комплексу України [текст] / М. П. Сичевський // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 12. – С. 5-9.

10. Саблук П. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору України та роль науки у її становленні / П. Саблук // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2012. – № 2. – С. 200-208.

11. Буркинський Б. В. Экономические проблемы виноградарства и виноделия / Б. В. Буркинський, И. Н. Агеева, А. А. Бревнов и др. ; под ред. Буркинського Б. В. – Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2007. – 216 с.

12. Матчина И. Г. Экономика виноделия / И. Г. Матчина, А. Н. Бузни. – Симферополь : Таврида, 2003. – 256 с.

13. Гаркуша О. Ю. Механізм регулювання розвитку виноробної галузі України : дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / О. Ю. Гаркуша. – Кривий Ріг. – 2015. – 272 с.

14. Шапошникова С. В. Управление различными типами инновационных систем / С. В. Шапошникова // Инновационные технологии управления. ИнВестРегион. – № 4. – 2008 – С. 27-31.

15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року № 680-р «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>

16. Регіональні інноваційні системи : досвід розвинених країн і перспективи його використання в Україні : навчально-методичний посібник / ДП «Укртехінформ». – К., 2013. – 325 с.

17. Сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://od.ukrstat.gov.ua/>

18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 06.08.2014 р. №385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p>

УДК 330.111.64

Б.Б. Гарін
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Університет економіки та права «КРОК»
М.О. Гофман
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії,
Університет економіки та права «КРОК»

Заробітна плата як складова частина сукупного попиту на внутрішньому ринку України

У статті досліджено проблему низького рівня середньої заробітної плати в Україні. Відображено її зв'язок із загальним обсягом виробництва на душу населення. До-